

Döntő az első olvasmány

Kedves Vasy Géza Tanár Úr!

A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. folyóiratban (1993/1. sz.) olvastam tanulmányát *Olvasatlan olvasatok?* címmel. Az érdekes gondolatokra könyvtáros édesanyám hívta fel a figyelmemet, mert én is foglalkozom a gondolattal, hogy magyar szakra jelentkezem. Ha ez megtörténik, akkor próbát tehetek: amennyit olvasok az sok vagy kevés? Elég-e az összes klasszikus magyar költő, író s az ifjabbak közül a nevesebbjé? Elég-e a kötelezően megszabott külföldi irodalom? Vissza tudom-e adni úgy, amit tudok, hogy elég legyen? Tudom-e kapcsolni történelmi ismereteimhez? Ez lesz az igazi próba!

Tizenegy éve tanuló, s mindig fontos volt számomra, hogy ki tanítja a magyar irodalmat, s az is, hogyan.

Azt biztosan tudom, hogy az első „kötelező” olvasmányokat „választhatóvá” kellene tenni. Úgy értem ezt, hogy nem lehet kimondani: általános iskola negyedik osztályában a Tüskevár kötelező! Lehet, hogy a Bogáncs, a Vuk, a Pál utcai fiúk, az Egri csillagok, a Régi magyar mondákból egy-egy történet, vagy talán a Lassie hazatér felelne meg kinek-kinek akkori érzelmei, befogadóképessége, szellemi színvonala szerint. Az érdeklődést könyvismertetéssel, ajánlással, személy szerinti beszélgetéssel kellene felkelteni. Erre a munkára kisiskolás korban a tanítónak sok időt kellene fordítani, mert minden ezen múlik a továbbiakban. Olvasó lesz-e a tanítványból?

Nyolcadikos koromban a magyartanárnárnóm beszédhibás volt. Lehet, hogy emiatt beszélt kevesebbet, de egy-egy műhöz adott elgondolkodtató

kérdései, s válaszainkat, vitáinkat végig- és meghallgató empátiája többet jelentett, többre tanított, mint egész addig a remek előadó, de pluszmunkát nem váró, s nem kívánó elődei. Ő láttatta az összefüggéseket, s elvárta, hogy mi is lássuk, s véleményünknek adjunk hangot. Úgy gondolom, mindez jó fokozat volt egy még komolyabb, mai munkához.

Ezek után kívánom minden kisdíáknak, hogy sose járjon úgy, mint én az első kötelező olvasmányommal, s kívánom mégis, hogy hamarabb mint én, de járjon úgy, s élje át mindazt harmincötödször is, mint amit én, az első kötelező olvasmányal.

Vallomás a Tüskevárhoz.

Mikor először vettem kezembe a könyvet – iskolai kötelező olvasmányként –, valósággal gyűlöltöm, hogy ezt kell olvasnom, miközben odakint tombolt a nyár, az egész udvar és a zöld rét engem várt. Azért csak olvastam a könyvet, nemigen tudtam, hogy mit, csak annyit értettem, hogy egy Tutajos nevű fiú elmegy a Balatonhoz nyaralni. De mit érdekelt engem Ladó nyári programja, mikor ott volt a magamé. Az édes szabadság, a napfényes vakáció, melynek kék egét a Tüskevár sötét fellege árnyékolta be. Mikor a könyv végére értem, hatalmas, megkönnyebbült sóhajjal tettem a polcra, s többé feléje sem néztem.

Eltelt pár év, és ismét kezembe akadt. Porosan, szakadtan állt a polcon. Kezembe vettem, letöröltem, s – már nem is tudom hogyan – olvasni kezdtem. És olvastam egész lelkemmel! Szorítottam Ladónak a matek ötösért, s boldog voltam, mikor a bizonyítványban megkapta. Eltűnt körülöm a sötét, hideg szoba, s én ott

voltam a forró nyár kellős közepén, az Élet szigetén, mert én magamban így neveztem a berket, ahol az ember a természet, a való élet szigorú törvényei szerint élt.

Ekkor döböntem rá, mennyire fontos, hogy a kisgyermek első olvasmányélménye olyan jó legyen, amivel azonosulni tud. Fontos, hogy el tudja képzelni, hogy vágyakozzon oda, ahol a cselekmény játszódik. Fontos, hogy képzeletben megfoghassa azt a pusztát, hogy evezhessen, hogy megsimogathassa Csikaszt, s hallgathassa az öreg Matula életre tanító szavait. Én el tudtam képzelni, s vágyakoztam

oda. Hogy szerettem volna ott lenni! Megraktam volna a tüzet, halat fogtam volna, megkóstoltam volna a rákébedet, s boldogan ástam volna Ladóval és Bütyökkel a Tüskevár romjainál.

Azóta valahányszor fáradt vagy zaklatott vagyok, mindig ott találok a polcon az igazi, a szabad nyarat, amely megvigasztal mint egy simogató, vagy egy meleg tekintet. Ha valaki idéz belőle, én ott könyv nélkül folytatom, mert megszerettem, a kedvencem lett.

Gaál Orsolya

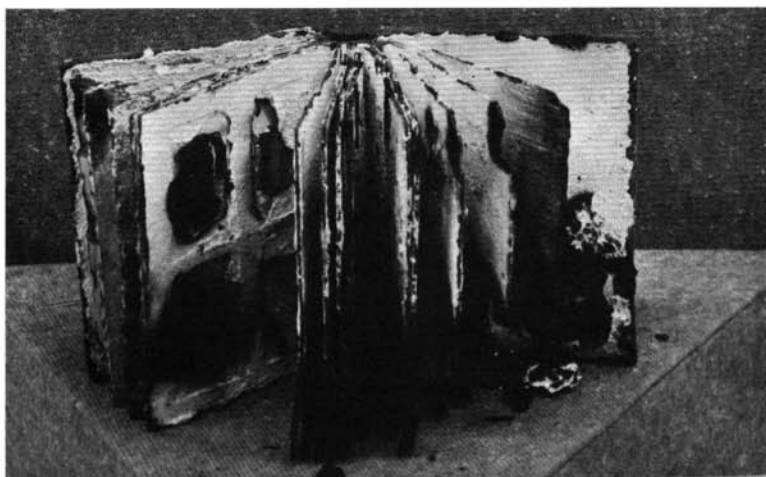
Könyvtárostanároim emléke

A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* szerkesztőtől kaptam a felkérést, hogy – mint nemrégén végzett könyvtároshallgató, – írjam le, kik voltak azok a tanárok, akikről sokat tanulhattam, és akikre jóleső érzéssel gondolhatok vissza.

Közhely, hogy az oktatási idő alatt népszerűnek tartott oktatók fénye idővel megkopik, és a keménykezűeké általában erősebb fényűvé válik a növekvő időben: *lám, amikor X tanárnő/vagy úr vizsgáztatott, akkor mennyire meg kellett tanulni az osztályozást. Azóta is abból élek.* Ki ne hallott volna hasonló mondatokat idősebbek szájából? E megközelítés természetesen szubjektív, ezért talán érdemes kissé távolabbról is szemlélni.

Felmérések igazolják, hogy a hallgatók iskolai sikerei és a későbbiek során végzett munkájuk eredményessége, teljesítménye között alig van kapcsolat. Így erősen megkérdőjelezhető az oktatás során használt értékelési rendszer eredményessége, a keménykezű oktatók szigorának vagy az engedékenyek elnézésének haszna. Néhány év távlatából visszaemlékezve azok az oktatók hagytak mélyebb nyomot, akik megbíztak bennem (nemcsak szóban), arra készítettek, hogy kihívásokat fogadjak el, és készségesen segítettek a gondok megoldásában. Érdekes, hogy ezek elsősorban jó emberi tulajdonságokra, (s csak másodsorban szakmai ismeretekre) vezethetők vissza. Az utóbbi megléte inkább természetesen veendő. Az ilyen élmények sokszor feledtették, hogy a hallgatókat közelről érintő kérdésekbe nem nyertünk betekintést, vagy hogy a hallgató nevére hivatalosan érkező faxot az oktató előbb olvasta, mint maga a címzett.

Az ELTE Tanárképző Karának könyvtár tanszékén persze nem az oktatás metodikájával voltunk elfoglalva, hiszen velünk szemben sosem az merült fel, hogy miként gondoljuk hatékony előmenetelünket a stúdium egyik vagy másik szeletében, hanem hogy milyen szinten adjuk vissza az oktatók által fontosnak tartott tudomány-darabkákat. Egyik-másik elkeseredettebb pillanatban azonban sikerült megfogalmaznunk helyzetünket: „tudod, a főiskola – ahogy van – *nem*

Wanda Mihuleac (Franciaország)

rossz, hanem semmilyen”. Ám kétségtelen: „*annak ellenére*, hogy oktatnak bennünket, vannak, akik a pályán fognak maradni”. Ez is mutatja, hogy nem voltunk teljesen kiábrándulva. Kérdeztünk néha másokat is, mi a helyzet a többi könyvtárosképző intézetben, de túl sok jó nem jutott el hozzánk. Egyedül a szombathelyi könyvtárosképzésről hallottunk néha elismerő szavakat.

A továbbiakban azokat az oktatókat fogom említeni, akik minden körülmény ellenére igyekeztek bennünket felkészíteni a szakmára. (A véleményt többes szám első személyben írom ugyan, mert az egykori csoporttársak tapasztalata, véleménye is befolyásolta az enyémet, de azt természetesen nem állíthatom, hogy minden velem együtt végzett könyvtároshallgatónak hasonlóak lennének a meglátásai.)

Mindenekelőtt *Szepesváry Tamás* tanár úrról, tanszékvezetőnkéről kell szólnom. Akkor természetesnek vettük, hogy ha gondunkkal fordultunk hozzá, *akart* segíteni. Ezt természetesnek vettük, és csak később jöttünk rá, hogy ez a hozzáállás se más oktatóknál, sem később, a munkahelyeken nem természetes. Kiváló szakmai kapcsolatait nem magának tartogatta: az első év végzetével ajánlóleveleket kaptam tőle, a Karlsruhei és Konstanzi Egyetemi Könyvtár, valamint a Vorarlbergi Tartományi Könyvtár igazgatóinak címezve. Mindhárom helyen szeretettel fogadtak, s így bepillantást nyerhettem nyugati könyvtári rendszerekbe.

Maurice Line, az angol könyvtári menedzsment-tanácsadó 1991-es budapesti előadására mi, diákok nem kaptunk meghívót. A tanár úr azonban saját szakállára meghívott két hallgatót; az egyik én voltam. Nagyon hálás vagyok ezért az élményért, sok fontos dolgot hallottam, amelyekre a tantervben még csak halvány utalás sem volt. Ugyanakkor elgondolkodtatott, hogy mi, akik akkor a jövő könyvtárosai voltunk, csak így, tanárunk szívességéből hallottunk a könyvtárak jövőjét nagyban meghatározó dolgokról.

Az ő kapcsolatai révén jött létre a TEMPUS-együttműködés, amely az összes főiskolán szerzett tapasztalataim közül a legnagyobb hatással volt rám. Egyike voltam a hallgatónak, akik elsőként utazhattak hannoveri és deventeri könyv-

tári gyakorlatra. Az itt szerzett tapasztalatok tárgyalása nem e cikk keretébe tartozik, de az igen, hogy tanáraink közül csak ő volt ténylegesen kíváncsi rájuk. Az sem mellékes, hogy a főiskolai bürokrácia ellenére sikerült a kint töltött időt és gyakorlatot elfogadtatnia.

Jellemző adat, hogy a felettünk járó évfolyam oklevelet ajándékozott a tanszéknek: *A főiskola legbarátságosabb tanszékének*. Egy tanszék részéről nem mindennapi erény! A cím megszerzésében bizonyára *Bakó Dorottyának*, a kétszemélyes tanszék másik oktatójának is szerepe volt.

A TEMPUS-együttműködés keretében itt járt német vendégprofesszorok, *Blumendorf* és *Nowak* urak hypermédiáról és mesterséges intelligenciáról tartott előadásai nagyszerűek voltak. Azt hiszem, az ő oktatási stílusuk nem csak magyar tanárok számára volt tanulságos. Gyakorlatom idején Hannoverben az említett oktatók projektmunkájába is beleszőpöntem. Az a fajta együttműködési forma meghatározó élmény volt számomra.

Nagy Attila, akitől az oktatáslélektan tanultuk, maga köré gyűjtött néhányunkat, különmunkát adva nekünk. Azzal, hogy kutatásaiba bevont minket, nemcsak tanultunk, hanem pénzhez is jutottunk. Egyszer az is előfordult, hogy akadályoztatása miatt egy nemzetközi konferenciára helyette utazhattam el. Ez – eddigi tapasztalataim szerint – példátlan eset. Rendkívül megtisztelő és motiváló, ha valakiben ennyire megbíznak! *Nagy Attila* fontosnak tartotta azt is, hogy a *Magyar Olvasástársaság* vezetőségi tagjai között legyen hallgató, tehát leendő szakember is. Azt hiszem, ha valaki igazán fontosnak tartja saját munkájának jövőjét, akkor ilyeneket és ehhez hasonlókat tesz.

Varga Katalin – a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársa – szintén bevont saját munkájába bennünket; a repertórium-készítéssel konkrét, megvalósítható célokat állított elénk. Nem véletlenül írták hozzá többen is a szakdolgozatukat. *Domokos Miklósné* segített abban, hogy a főiskolai évek alatt az ISKO tagja lehessék.

Darányi Sándortól, az egyetemi könyvtári tanszék oktatójától tanultam az első gombnyomásokat a PC-n. Az általa szervezett norvégiai utazások sokat segítettek abban, hogy jól működő könyvtárakat lássunk, ám a kirándulás élményei a tanterv adta szűk lehetőségek miatt, sajnos, nemigen váltak felhasználható ismeretekké. Sokak számára azonban ez volt az egyetlen lehetőség, hogy bepillantást nyerjenek egy korszerű, „valós piacra termelő” könyvtárosképző intézménybe, az Oslói Könyvtárosképző Főiskolába.

A Budapesti Könyvtároshallgatók Egyesületének megalakulása nagy lehetőség volt azok számára, akik komolyan érdeklődtek a szakma iránt. Am – mint bármely más felülről szervezett egyesület – egy idő múlva ez is elvesztette vonzerejét. A komoly változtatási szándékoknak gátjává vált, hogy az egyesület „csúcsvezetői” ezekkel szemben ellenérdekeltek voltak. Nagy lépés volt azonban, hogy a tagok tértfésmentesen fénymásolhattak, s közülük kerülhettek ki a Norvégiába utazók is. Nagyon tanulságosak voltak azok a beszélgetések, amelyekre a tanszékvezető *Fülöp Géza*, vagy *Horváth Tibor* volt hivatalos. A sikeres rendezvények *Hangodi Ágnes* és *Darányi Sándor* nevéhez fűződnek.

A szervezett segíthette volna a főiskolás és az egyetemista könyvtároshallgatók közötti kapcsolat kialakulását. Visszatekintve úgy tűnik, hogy ez egyik félnek sem volt nagyon érdeke. Az igazat megvallva, szakmai ambíciók sem zaklatták különösképpen a hallgatókat: csak kevesen tudtak ilyentől megfertőződni. Nem véletlenül nyilatkozott egy tavalyi felmérés alkalmából a budapesti főiskolai könyvtároshallgatóknak csupán 27%-a, az egyetemi könyvtároshallgatóknak pedig 34%-a úgy, hogy a diploma megszerzése után könyvtárban akar dolgozni.

Azt hiszem, az oktatóknak viszonylag kevés esetben sikerül a szakmát vonzóvá tenniük.

Másik nézőpont lehet a visszaemlékezésben, hogy kik azok a tanárok, akik tantárgyának, ismereteinek a mindennapi munkában gyakran hasznát vesszük. Ez nyilván nagyon függ attól, hogy a volt hallgatónak milyen a jelenlegi munkája. Például én a mindennapi gyakorlatban alig alkalmazom a *Varga Ildikó* tanárnő által tanított bibliográfiai leírás fortélyait, így közvetlenül nem tudom értékelni e terület oktatásának hatékonyságát. Az viszont elgondolkodásra késztet, hogy a könyvtáros szakma véleménye szerint a kikerülő hallgatók nem rendelkeznek néhány olyan képességgel, ami a munkához nagyon fontos lenne. Ilyen például a problémára orientált gondolkodás, a szolgáltatásközpontú szemlélet, a kommunikációs technikákkal való hatékony bánás, és alapjában véve nem általános az, hogy a frissen kikerültek legalább nagy vonalakban át tudnák tekinteni a könyvtári rendszert. Volt ugyan szó a könyvtári menedzsmentről, de hogy valójában mit is jelent, az nem derült ki. Tanultunk például a demográfiáról, de egyáltalán nem értettem, hogy mi szükségünk van erre. Csak tanulmányúton, német szakirodalom olvasgatása közben jöttem rá, hogy az a könyvtári marketing-kutatás fontos eleme. Azóta is kérdezem magamban, hogy vajon miért nem hallottunk erről a megfelelő időben?

Valószínűleg igen sok olyat tanultunk, amit pályafutásunk során aligha fogunk használni. A számítógépről való beszélgetés – gyakorlat nélkül – ma is kidobott időnek tűnik. A könyvtártörténeti ismeretekre sem kíváncsiak munkahelyeinken. Az e tárgyra fordított 96 óra túl soknak tűnik ahhoz képest, hogy könyvtári igényvizsgálatról, költségvetésről, könyvtári személyzeti kérdésekről szinte szó sem esett.

A négy év során kötelező *kéthetes könyvtári gyakorlat* mennyisége szinte hihetetlen. Négy évnyi elmélet mellé kéthetes gyakorlat! Így garantálható volt, hogy munkába állva majdhogynem ismeretlen környezetbe kerüljünk, s frissen kezdhesük el tanulni a valós könyvtári ismereteket. Ilyen körülmények között oktatóink erőfeszítései sok esetben már akkor hiábavalónak tűntek.

Az előbbieken a könyvtárszakon oktató tanárokról volt szó. Meg kell azonban említenem, hogy – magyar szakos lévén – *Hernádi Sándor* is tanított bennünket. Ő volt, aki ráirányította figyelmünket a gondolatok kifejezési formájának fontosságára. Magyar szakon tanított, de a nála szerzett ismeretek a könyvtárban, mint *hivatásos* információtovábbító intézményben is nélkülözhetetlenek. Ezt annál is inkább állíthatom, mert az általam Hollandiában megismert könyvtárosképző tantervben a hallgatók a kommunikációs technikákra, (íráskészség, szóbeli készség, kutatási módszerek, PR, információs szükségletek analizálása stb.) gyakorlással együtt 1120 órát fordítanak. A magyar tantervben – könyvtár szakon – nincsen hasonló. Hernádi Sándor nyelvészként ültette el bennünk a beszéd és írás művészetét.

Reménykedem abban, hogy az utánunk következő hallgatók több olyan dolgot fognak tanulni, amire valóban szükségük lesz későbbi munkájuk során.

Cikkemet a főiskolán szerzett élményekből állítottam össze. Én azonban csak az egyik – valószínűleg ritkábban említett, tanulságosabb – oldalát mutathattam be. Érdekes lehet egykori oktatóink véleménye is: ők hogyan emlékeznek vissza ránk két-három vagy öt-tíz év távlatából. Bizakodva néznek-e ránk vagy inkább aggódnak miattunk?

Mikulás Gábor